

Sähköinen äänestys

*Ehdotus hallituksen esitykseksi
vaalilain muuttamisesta*

Sähköinen äänestys

*Ehdotus hallituksen esitykseksi
vaalilain muuttamisesta*

ISSN 1458-7149
ISBN 952-466-339-2
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
12.10.2005

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Luonnos hallituksen esitykseksi	
Eero J. Aarnio Arto Jääskeläinen Jukka Leino Lauri Tarasti Jussi Aaltonen		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 22.2.2005	
Julkaisun nimi Sähköinen äänestys. Ehdotus hallituksen esitykseksi vaalilain muuttamisesta			
Julkaisun osat			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Esityksessä ehdotetaan, että vaalilakiin tehtäisiin muutokset, jotka mahdollistaisivat sähköisen äänestyksen toteuttamisen äänestyspaikoissa ja ennakkoäänestyspaikoissa sekä kotiaänestyksessä. Sähköinen äänestys olisi vaihtoehto äänestyslipulla tapahtuvalle äänestykselle. Äänestäjä voisi halutessaan aina äänestää äänestyslipulla. Sähköisen äänestyksen käyttöön ottaminen tapahtuisi vaiheittain ja riippuisi oikeusministeriön erillisestä päätöksestä.</p> <p>Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2006.</p>			
Avainsanat: (asiasanat) äänestys, vaalit, vaalilaki			
Muut tiedot tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) OM 3/51/2005, OM024:00/2005			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2005:24		ISSN 1458-7149	ISBN 952-466-339-2
Kokonaissivumäärä 28	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Oikeusministeriö		Kustantaja Oikeusministeriö	

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vaalilain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että vaalilakiin tehtäisiin muutokset, jotka mahdollistaisivat sähköisen äänestyksen toteuttamisen äänestyspaikoissa ja ennakkoäänestyspaikoissa sekä kotiaänestyksessä. Sähköinen äänestys olisi vaihtoehto äänestyslipulla tapahtuvalle äänestykselle. Äänestäjä voisi

halutessaan aina äänestää äänestyslipulla. Sähköisen äänestyksen käyttöön ottaminen tapahtuisi vaiheittain ja riippuisi oikeusministeriön erillisestä päätöksestä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2006.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	3
1. Johdanto	3
2. Nykytila.....	3
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
2.2. Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö	4
2.3. Nykytilan arviointi.....	4
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	5
3.1. Tavoitteet	5
3.2. Keskeiset ehdotukset.....	5
4. Esityksen vaikutukset	6
4.1. Taloudelliset vaikutukset	6
4.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	7
4.3. Ympäristövaikutukset	7
4.4. Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	7
5. Asian valmistelu	7
5.1. Valmisteluvaiheet ja –aineisto	7
5.2. Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	7
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	8
1. Lakiehdotuksen perustelut.....	8
2. Tarkemmat määräykset	15
3. Voimaantulo	15
4. Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys.....	15
LAKIEHDOTUS.....	16
Laki vaalilain muuttamisesta.....	16
LIITE	19
RINNAKKAISTEKSTIT	19

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Viime vuosien perusteellisin vaalilainsäädännön uudistus tehtiin vuonna 1998, jolloin eduskuntavaaleja, presidentinvaalia, europarlamenttivaaleja ja kunnallisvaaleja koskevat erilliset lait yhdistettiin yhdeksi vaalilaksi (714/1998). Tämän jälkeen vaalilakiin on tehty joitakin teknisluonteisia tarkistuksia, joista merkittävin oli 1 päivänä heinäkuuta 2002 voimaan tullut muutos (247/2002), jossa muun muassa yleisen ennakkoäänestyksen järjestämisvastuu siirrettiin valtiolta kunnille ja presidentinvaalin ensimmäisen ja toisen vaalin välinen aika supistettiin kolmesta kahteen viikkoon.

Yleisesti ottaen vaalijärjestelmämme toimii teknisessä mielessä varsin hyvin, mistä on osoituksena se, että vaalit toimitetaan ongelmitta ja niiden tulokset saadaan selville kansainvälisestikin verrattuna nopeasti. Pakottavia muutospaineita ei tässä suhteessa voidaakaan katsoa olevan. Vaalijärjestelmää voidaan arvioida myös sen kannalta, miten oikeudenmukaisena ja selkeänä sitä pidetään. Viime vuosina onkin keskusteltu paljon esimerkiksi suhteellisuuden toteutumisen ongelmista eduskuntavaaleissa. Asiaa pohti perusteellisesti vuonna 2001 mietintönsä jättänyt vaalitoimikunta 2001 (KM 2001:6) ja osittain myös kesäkuussa 2005 mietintönsä jättänyt Kansanvalta 2007 –toimikunta (KM 2005:1). Kumpikaan toimikunta ei kuitenkaan tehnyt asiassa konkreettisia ehdotuksia.

Vaalien teknisen toimittamisen keskeinen väline, vaalitietojärjestelmä (VAT) on ollut käytössä 1990-luvun alusta lukien ja toiminut sinänsä moitteettomasti. Järjestelmän tekninen perusta on kuitenkin alkanut vanhentua ja tämä on lisännyt riskejä järjestelmän käytettävyyden osalta. Oikeusministeriö onkin asettanut vuonna 2004 hankkeen vaalitietojärjestelmän tekniseksi kokonaisuudistukseksi (uVAT-hanke). Hankkeessa on tarkoitus

uudistaa järjestelmän tekninen alusta siten, että järjestelmä rakentuu mahdollisimman pitkän elinkaaren atk-tekniikoille. Hankkeen on tarkoitus olla valmis vuosien 2009-2010 aikana. Teknisen perustan uudistamisen lisäksi hankkeessa on tarkoitus toteuttaa myös joitakin toiminnallisia uudistuksia, joista tärkein on sähköisen äänestyksen mahdollistaminen, mistä tässä esityksessä on kysymys.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Voimassa olevan vaalilain mukaan äänestys tapahtuu sekä ennakkoäänestyksessä että vaalipäivän äänestyksessä siten, että äänestäjä merkitsee äänestyskopissa äänestyslippuun sen ehdokkaan numeron, jota hän haluaa äänestää. Ennakkoäänestyksessä äänestäjä sulkee leimatun äänestyslipun vaalikuoreen ja vaalipäivän äänestyksessä pudottaa sen vaaliurnaan. Äänestysmenettelyjä voidaan pitää sekä luotettavina että myös melko sujuvina. Myös äänestyslippujen laskenta sujuu nykyisin nopeasti ja alustavan laskennan tulokset saadaan yleensä selville jo vaalipäivän iltana noin kello 22-23.

Suomessa äänestys yleisissä vaaleissa on aina toimitettu vaaliviranomaisen edessä. Yleisellä ennakkoäänestyspaikalla vaaliviranomaisina ovat vaalitoimitsijat ja vaalipäivän äänestyspaikalla vaalilautakunta. Vaalitoimikunta järjestää ennakkoäänestyksen kunnan alueella olevissa laitoksissa ja vaalitoimikunnan jäsenet käyvät toimittamassa kotiaäänestyksiä sellaisten äänioikeutettujen kodeissa, joilla on vammaisuudesta, heikkokuntoisuudesta tai muusta vastaavasta syystä johtuen hankalaa lähteä äänestämään äänestyspaikalle tai ennakkoäänestyspaikalle. Myös ulkomaan ennakkoäänestyspaikoissa, Suomen edustustoissa ja suomalaisissa lai-

voissa, äänestyksen toimittamisesta huolehtivat vaalitoimitsijat.

2.2. Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

Äänestyspaikalla tapahtuvaa sähköistä, tai pikemminkin koneellista äänestystä on käytetty muutamissa valtioissa jo melko pitkään. Hollannissa koneäänestykseen alettiin siirtyä asteittain 1970-luvulta alkaen ja nykyisin jo lähes kaikissa Hollannin äänestyspaikoissa voidaan äänestää koneellisesti. Belgiassa koneellinen äänestys on käytössä noin puolessa maan kunnista. Myös Yhdysvalloissa on joissakin osavaltioissa käytetty jo pitkään erilaisia äänestyskoneita. Yhteistä näille ja muille vastaaville menetelmille on kuitenkin se, että äänet eivät yleensä siirry suoraan äänestyspaikasta keskitettyyn vaaliuurna, vaan varastoituvat itse koneeseen, esimerkiksi levykkeelle, josta ne sitten erikseen lasketaan.

Muutamissa valtioissa, kuten Sveitsissä, Isossa-Britanniassa ja Virossa on viime vuosina kehitetty sähköistä etä-äänestystä. Näissä valtioissa on kuitenkin ollut jo pitkään äänestyspaikasta riippumattoman kirjeäänestyksen perinne muodossa tai toisessa. Virossa sähköistä etä-äänestystä kokeiltiin ensimmäisen kerran lokakuussa 2005 toimitetuissa kunnallisvaaleissa.

Euroopan neuvosto antoi 30 päivänä syyskuuta 2004 suosituksen koskien sähköisen äänestyksen laillisia, toiminnallisia ja teknisiä normeja (Recommendation Rec(2004)11 of the Committee of Ministers to member states on legal, operational and technical standards for e-voting). Suosituksessa esitetään keskeiset seikat, joihin jäsenvaltioiden tulisi kiinnittää huomiota sähköistä äänestämistä suunnitellessaan. Suosituksen keskeinen sisältö on, että sähköisen äänestämisen tulee olla yhtä luotettavaa ja turvallista kuin kulloisessakin maassa käytössä oleva manu-

aalinen äänestys ja että sen suunnittelussa ja käyttämisessä tulee ottaa huomioon kaikki vaaleihin liittyvät perusoikeudet, kuten yleinen ja yhtäläinen äänioikeus ja salainen ja vapaa äänestys. Suomi (oikeusministeriö) osallistui suositusta laatineen työryhmän työhön vuosina 2002-2004.

2.3. Nykytilan arviointi

Ennakkoäänestys ja ennakkoäänten laskenta kokonaisuutena on melko monimutkainen prosessi. Äänestäjä äänestää äänestyskopissa, minkä jälkeen hänen äänestyslippunsa leimataan. Äänestäjä sulkee äänestyslipun vaalikuoreen ja allekirjoittaa lähetekirjeen. Vaalitoimitsija puolestaan sulkee vaalikuoren ja lähetekirjeen lähetekuoreen ja merkitsee äänioikeusrekisteriin, että äänestäjä on käyttänyt äänioikeutensa. Lähetekuori toimitetaan postitse äänestäjän kotikunnan keskusvaalilautakunnalle, joka avaa kuoren ja tarkastaa siinä olevat asiakirjat, vaalikuorta kuitenkin avaamatta. Tämän jälkeen keskusvaalilautakunta toimittaa muissa kuin kunnallisvaaleissa hyväksytyt vaalikuoret vaalipiirilautakunnalle laskentaa varten. Vaalipiirilautakunta puolestaan avaa vaalikuoret, laskee ennakkoäänten tuloksen ja syöttää tulostiedot oikeusministeriön keskitettyyn laskentajärjestelmään vaalipäivänä kello 20:een mennessä. Kunnallisvaaleissa ennakkoäänet laskee kunnan keskusvaalilautakunta.

Nykyisellä menettelyllä ennakkoäänestystoimitus voi äänestäjän kannalta kestää joskus kauankin, erityisesti vilkkaimpina aikoina. Yleensä aikaa ei vie niinkään äänestyskopissa käynti, vaan sen jälkeiset toimenpiteet, lipun leimaus, kuoritukset, lähetekirjeen allekirjoitus ja merkintöjen tekeminen äänioikeusrekisteriin. Yleensä jonot ennakkoäänestyspaikoilla syntyvätkin juuri äänestyskopissa käynnin jälkeen.

Vaalipäivän äänestys on erityisesti äänestä-

jän kannalta nopeampi menettely. Äänestyskopissa käynnin jälkeen vaalitoimitsija leimaa äänestyslipun ja äänestäjä pudottaa sen vaaliurna. Vaalihuoneiston sulkeuduttua vaalilautakunta avaa urnan, laskee alustavan tuloksen ja ilmoittaa sen laskentajärjestelmään. Vaalipäivän jälkeisenä maanantaina äänestysliput tarkastuslasketaan vaalipiirilautakunnissa tai kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnassa. Vaalien tulokset vahvistetaan vaalipäivää seuraavana keskiviikkona.

Äänestys- ja laskentamenettelyjen sähköistämällä voitaisiin ennakoäänestysmenettelyä äänestäjän kannalta nopeuttaa merkittävästi. Vaalipäivän äänestystoimitus on jo nykyisinkin niin nopea menettely, että sähköistäminen ei siinä toisi enää juurikaan ajansäästöjä. Molemmissa äänestystavoissa viranomaistehtävät kuitenkin vähenisivät merkittävästi sähköistämisen seurauksena. Lisäksi sähköisten äänten laskenta nopeuttaisi vaalitulosten saantia entisestään.

Kansanvalta 2007 –toimikunta pohti mietinnössään viime aikoina usein julkisuudessa ollutta kysymystä, voitaisiinko äänestäminen sallia toimitettavaksi jossain muuallakin kuin vaaliviranomaisen valvonnassa, esimerkiksi äänestäjän kotona tai työpaikalla internetin välityksellä tai kirjeäänestyksenä (ns. etääänestys). Kannanotossaan toimikunta kuitenkin totesi, että meillä ei ainakaan toistaiseksi ole tarvetta eikä myöskään edellytyksiä siirtyä tällaiseen äänestämiseen, muun muassa siksi, että etääänestyksessä ei kyetä huolehtimaan kaikkien äänioikeutettujen osalta vaalisalaisuuden ja vaalivapauden toteutumisesta ja koska äänestäminen äänestyspaikoissa ja ennakoäänestyspaikoissa on nykyisin melko vaivatonta. Tämän linjauksen mukaisesti tässä hallituksen esityksessä lähdetäänkin siitä, että äänestäminen, niin sähköinen kuin manuaalinenkin, tapahtuu jatkossakin vain vaaliviranomaisen valvonnassa.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on tehdä mahdolliseksi äänestyspaikalta, ennakoäänestyspaikalta ja kotiaäänestyksessä tapahtuva sähköinen äänestys ja sitä kautta nopeuttaa äänestysmenettelyä äänestäjän kannalta, vähentää ja yksinkertaistaa viranomaistyötä ja saada aikaan kustannussäästöjä. Uudistus ei vaarantaisi vaalitoimituksen luotettavuutta eikä vaalivarmuutta.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Sähköinen äänestys otettaisiin käyttöön siten, että oikeusministeriö määräisi ne kunnat, joiden äänioikeutetuilla olisi, niin halutesaan, mahdollisuus äänestää sähköisesti. Samalla ministeriö määräisi myös ne äänestyspaikat ja ennakoäänestyspaikat, joissa äänestys voitaisiin toimittaa sähköisesti, sekä voidaanko sähköisesti äänestää myös kotiaäänestyksessä. Oikeusministeriö esimerkiksi määräisi, että Karkkilan, Nurmijärven ja Vihdin äänioikeutetuilla on mahdollisuus äänestää sähköisesti näissä kunnissa olevissa ennakoäänestyspaikoissa ja vaalipäivän äänestyspaikoissa. Oikeusministeriön määräysvalta olisi tarpeen erityisesti kehityshankkeen alkuvaiheessa, jotta äänestysjärjestelmän näinkin merkittävä muutos voitaisiin toteuttaa hallitusti. Tarkoitus on, että hankkeen ensimmäisessä vaiheessa sähköisen äänestämisen piiriin kuuluisi vain muutama kunta, mutta jatkossa mukaan tulevien kuntien määrää lisättäisiin aina vaali vaalilta.

Sähköinen äänestysjärjestelmä olisi osa oikeusministeriön vaalitietojärjestelmää. Äänestysjärjestelmä sisältäisi keskitetyn sähköisen vaaliurnan, jonne äänestyspaikassa tai ennakoäänestyksessä taikka kotiaäänestyk-

sessä annetut äänet kirjautuisivat kryptattuina eli salattuina, mikä tarkoittaa, ettei äänen antajaa ja äänen sisältöä (ketä on äänestetty) voitaisi yhdistää. Äänestysjärjestelmä myös suojattaisiin siten, ettei kukaan ulkopuolinen voisi poistaa, lisätä tai muuttaa vaaliurnassa olevia ääniä.

On huomattava, että sähköinen äänestäminen olisi äänestäjälle vain uusi mahdollisuus. Jos äänestäjä haluaisi edelleen äänestää äänestyslipulla, hän voisi aina tehdä niin. Äänestyspaikoissa, ennakkoäänestyspaikoissa ja kotiaänestyskeskuksissa, joissa olisi mahdollisuus äänestää sähköisesti, äänestäjältä kysyttäisiin toimituksen aluksi, haluaako hän äänestää äänestyslipulla vai sähköisesti.

Sähköinen äänestys tapahtuisi sekä ennakkoäänestyksessä että vaalipäivän äänestyksessä pääpiirteittäin seuraavalla tavalla. Äänestäjä ilmoittautuisi vaalivirkailijalle ja todistaisi henkilöllisyytensä kuten nykyisinkin. Vaalivirkailija etsisi äänioikeusrekisteristä äänestäjän tiedot ja hyväksyisi äänioikeuden käytettäväksi sähköisesti. Äänestäjä menisi äänestyskoppiin, tunnistautuisi siellä äänestysjärjestelmään esimerkiksi henkilötunnuksensa tai sähköisen henkilökortin avulla ja tekisi äänestysmerkinnän sähköisesti joko kirjoittamalla näytölle ehdokkaansa numeron tai etsimällä ehdokkaansa valintapalkin kautta. Lopuksi äänestäjä vahvistaisi äänestysvalintansa. Sen jälkeen hän voisi poistua äänestyspaikasta tai ennakkoäänestyspaikasta. Vaalitoimituksen päätyttyä vaalipäivän iltana kello 20 oikeusministeriö laskisi sähköisesti annettujen äänten mukaisen tuloksen laskentajärjestelmän avulla.

Ennakkoäänestyksessä äänestysprosessista jäisivät pois äänestyslipun leimaaminen, äänestyslipun sulkeminen vaalikuoreen, lähetekirjeen täyttäminen, merkinnän tekeminen äänioikeusrekisteriin ja kuittausmerkinnän tulostaminen, vaalikuoren ja lähetekirjeen sulkeminen lähetekuoreen, lähetekuoren postittaminen keskusvaalilautakuntaan, lähete-

kuoren avaaminen ja sisällön tarkastaminen sekä vaalikuoren hyväksyminen tai hylkääminen keskusvaalilautakunnassa, hyväksyttyjen vaalikuorten lukumäärien laskeminen ja kuorien toimittaminen muissa kuin kunnallisvaaleissa vaalipiirilautakunnille laskentaa varten, vaalikuorten avaaminen ja äänestyslippujen laskenta vaalipiirilautakunnassa ja tuloksen syöttäminen keskitettyyn laskentajärjestelmään.

Vaalipäivän äänestysprosessista poistuisivat puolestaan äänestyslipun leimaaminen ja sen pudottaminen vaaliurnaan, urnan avaaminen ja äänestyslippujen alustava laskenta vaalilautakunnassa, äänten toimittaminen vaalipiirilautakunnalle tai kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnalle, äänten tarkastuslaskenta vaalipäivää seuraavana päivänä sekä tuloksen vahvistus ja sen syöttäminen keskitettyyn laskentajärjestelmään.

Niiden kuntien äänioikeutetuille, joilla olisi mahdollisuus äänestää sähköisesti, tiedotettaisiin asiasta erikseen. Näille äänioikeutetuille lähetettyyn ilmoituskorttiin voitaisiin liittää ohjeet sähköisen äänestyksen menettelyistä tai ne voitaisiin toimittaa äänestäjille myös muutoin. Ohjeistus ja mahdollisesti myös äänestysjärjestelmän simulaattori voitaisiin julkaista myös oikeusministeriön vaalisivuilla www.vaalit.fi. Tiedotuksen tavoite on, että äänestäjä äänestyspaikkaan tai ennakkoäänestyspaikkaan tullessaan tai kotiaänestyskeskuksessa valmistautuessaan tietää, että hän voi äänestää joko perinteiseen tapaan äänestyslipulla tai vaihtoehtoisesti sähköisesti ja jos hän valitsee jälkimmäisen vaihtoehdon, hän osaa äänestää äänestysjärjestelmän avulla.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Sähköisen äänestyksen käyttöönotto olisi osa vaalitietojärjestelmän kehittämistä, jolle

on varattu määrärahoja valtion talousarvion kehyksiin vuosille 2004-2009. Sähköisen äänestysjärjestelmän käyttöönotto tulisi vähentämään henkilöstön palkkauskustannuksia vaalipiirilautakunnissa ja kuntien keskusvaalilautakunnissa sekä oikeusministeriön postitus- ja materiaalikustannuksia (äänestysliput, kuoret, lomakkeet).

Oikeusministeriö vastaisi sähköisen äänestysjärjestelmän ja sähköisen vaaliuurnan järjestelmäkustannuksista. Kunnat puolestaan vastaisivat sopivien atk-kalusteiden (näyttöpäätte, työasema ja mahdolliset kortinlukijat) sekä sähköiseen äänestysjärjestelmään sopivien äänestyskoppien hankinnasta aiheutuvista kustannuksista. Kunnat vastaavat jo nykyisinkin äänioikeusrekisterin käyttämiseksi tarvittavasta laitteistosta ennakoäänestyspaikoissa sekä nykymallisten äänestyskoppien kustannuksista.

4.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Pitkällä tähtäimellä sähköisen äänestysjärjestelmän käyttöönotto vähentäisi ja muuttaisi vaaliviranomaisten tehtäviä merkittävästi. Esimerkiksi ääntenlaskijoiden tehtävät poistuisivat aikaa myöten kokonaan. Hankkeen alkuvaiheissa tehtävävähennykset tuskin kuitenkaan olisivat kovin näkyviä, koska sähköistä äänestysmahdollisuutta käyttäviä kuntia tulisi olemaan melko vähän.

Suomen vaalijärjestelmä on jo lähes sadan vuoden ajan perustunut luottamushenkilöjärjestelmään, jonka mukaan vaalipiirilautakuntien, kuntien keskusvaalilautakuntien, vaalilautakuntien ja vaalitoimikuntien jäsenten tulee edustaa eri poliittisia puolueita. Siten on pyritty varmistamaan vaalien yleistä luotettavuutta ja oikeudellisuutta. Sähköinen äänestäminen muuttaisi vaalien luonnetta tässä suhteessa. Äänestystilanteessa vaalitoimitsijat (ennakoäänestys) ja vaalilautakunta

(vaalipäivän äänestys) olisivat äänestyspaikoilla ja ennakoäänestyspaikoilla läsnä myös sähköisessä äänestämisessä. Sen sijaan kunnan keskusvaalilautakunnan suorittama ennakoäänestysasiakirjojen tarkastus sekä vaalipiirilautakunnan tai keskusvaalilautakunnan suorittama ääntenlaskenta jäisivät pois.

4.3. Ympäristövaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä ympäristövaikutuksia.

4.4. Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä yhteiskunnallisia vaikutuksia.

5. A s i a n v a l m i s t e l u

5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Oikeusministeriö asetti 22 päivänä helmikuuta 2005 työryhmän laatimaan luonnoksen hallituksen esitykseksi laiksi vaalilain muuttamisesta, joka koskisi sähköisestä äänestämisestä aiheutuvia muutoksia. Vaalilain tarkistus oli työryhmän toimeksiannon mukaan tarkoitus saattaa voimaan niin, että sähköinen äänestys olisi erikseen määrättävissä kunnissa mahdollinen vuoden 2007 eduskuntavaaleissa.

Työryhmän ehdotus valmistui päivänä kuuta 2005.

5.2. Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. L a k i e h d o t u k s e n p e r u s t e l u t

29 §. *Äänioikeusrekisterin käyttö.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin maininta siitä, että sähköisessä äänestyksessä äänioikeusrekisteriin tehtävästä äänioikeuden käyttöä koskevasta merkinnästä vastaa äänioikeutettu itse. Äänioikeuden käyttö kirjautuisi äänioikeusrekisteriin automaattisesti heti kun äänestäjä on vahvistanut äänestysvalintansa.

45 a §. *Ennakkoäänestyksen toimittaminen.* Pykälä ehdotetaan lisättäväksi vaalilakiin selventämään sitä, että ennakkoäänestys voidaan toimittaa joko kuten nykyisinkin eli äänestyslippua käyttäen taikka sähköisesti. Kuten 83 a §:n perusteluista käy ilmi, äänestyslipulla äänestäminen olisi mahdollista jokaisessa ennakkoäänestyspaikassa, mutta mahdollisuus äänestää sähköisesti vain erikseen määrätyissä ennakkoäänestyspaikoissa.

66 a §. *Vaalipäivän äänestyksen toimittaminen.* Tämä vaalipäivän äänestystä koskeva pykälä lisättäisiin vaalilakiin vastaavasta syystä kuin 45 a §.

79 §. *Vaalipöytäkirja.* Pykälän 1 momentin 4 kohta muutettaisiin siten, että vaalilautakunta merkitsisi vaalipöytäkirjaan äänestyslipulla äänestäneiden määrän ja sähköisesti äänestäneiden määrän sekä äänestäneiden määrän yhteensä. Jos esimerkiksi sähköisiä ääniä ei äänestysalueessa lainkaan annettaisi, merkittäisiin vaalipöytäkirjaan niiden kohdalle nolla.

83 a §. *Äänestäminen sähköisesti.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sähköisen äänestämisen teknisistä edellytyksistä. Jotta sähköinen äänestäminen olisi ennakkoäänestyspaikassa tai vaalipäivän äänestyspaikassa taikka kotiaänestyksessä mahdollista, tulisi siellä olla käytettävissä äänioikeusrekisteri, sähköinen äänestysjärjestelmä ja niiden käyttämiseksi tarvittava laitteisto.

Sekä äänioikeusrekisteri että sähköinen äänestysjärjestelmä olisivat osa oikeusministeriön vaalitietojärjestelmää (VAT). Äänestystilanteessa toimivat viranomaiset saisivat ministeriöltä tarvittavat käyttäjätunnukset ja salasanat sekä ohjeet järjestelmien käyttämiseksi. Järjestelmien kustannuksista vastaisi ministeriö 188 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti.

Järjestelmien käyttämiseksi tarvittava laitteisto koostuisi tavanomaisista atk-laitteista, kuten pc-työasemasta, näyttöpäätteestä, näppäimistöstä tai sen korvaavasta kosketusnäytöstä sekä mahdollisesti hiirestä ja kortinlukijasta. Ainakin kotiaänestyksessä tarvittaisiin lisäksi kannettava tai muu mobiilipäätelaite. Tämän laitteiston hankkimisesta ja kustannuksista vastaisi kukin kunta. Kunta vastaisi myös laitteistoon sopivien äänestyskoppien hankkimisesta ja kustannuksista.

Vaalipäivän äänestyspaikassa ei käytettäisi enää paperimuotoista vaaliluetteloa, vaan merkinnät äänioikeuden käyttämisestä tehtäisiin vaalipäivän äänestyksen osalta äänioikeusrekisteriin riippumatta siitä, äänestääkö äänioikeutettu sähköisesti vai äänestyslipulla. Ennakkoäänestysten merkitsemisestä äänioikeusrekisteriin säädetään jo nykyisinkin vaalilain 60 §:n 2 momentissa. Ainoastaan siinä tilanteessa, että vaalipäivän äänestyspaikassa tapahtuisi pitempikestoinen sähkökatkos, paperiset, varaluetteloiksi jaetut vaaliluettelot otettaisiin käyttöön ja äänestykset merkittäisiin niihin.

Tietoliikennekatkoksen sattuessa voitaisiin käyttää paikallista sähköistä kopiota äänioikeusrekisteristä. Tietoliikenneyhteyden palautuessa tai sähkökatkoksen päättyessä väliaikaisesti äänioikeusrekisterin kopioon tai vaaliluetteloon tehtyt merkinnät olisi vietävä äänioikeusrekisteriin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, missä äänestyspaikoissa ja ennakkoäänestyspaikoissa sähköinen äänestys olisi mahdollista ja ketkä äänioikeutetut voisivat äänestää sähköisesti. Sähköinen äänestys on tarkoitus ottaa käyttöön vaiheittain. Ensimmäisessä vaiheessa sähköinen äänestys toteutettaisiin vain muutamissa kunnissa, mutta jatkossa järjestelmää käyttäviä kuntia tulisi mukaan vaali vaalilta enemmän. Vaiheittain eteneminen on tärkeää sekä kokemusten hankkimiseksi että myös vaalisalaisuuden turvaamiseksi.

Oikeusministeriö määräisi hyvissä ajoin ennen ennakkoäänestysajanjakson alkamista ne kunnat, joiden äänioikeutetuilla olisi mahdollisuus, niin halutessaan, äänestää sähköisesti sekä ne yleiset ennakkoäänestyspaikat ja vaalipäivän äänestyspaikat, joissa sähköinen äänestäminen olisi mahdollista. Ministeriö määräisi esimerkiksi, että Karkkilan, Nurmijärven ja Vihdin äänioikeutetut voivat äänestää sähköisesti näissä kolmessa kunnassa olevissa kaikissa yleisissä ennakkoäänestyspaikoissa ja kaikissa vaalipäivän äänestyspaikoissa. Jos karkkilalainen äänestäjä äänestäisi ennakkoon esimerkiksi Helsingissä, hän voisi äänestää siellä vain äänestyslipulla. Jos taas helsinkiläinen äänestäjä äänestäisi ennakkoon Karkkilassa olevassa ennakkoäänestyspaikassa, hän voisi äänestää vain äänestyslipulla.

Oikeusministeriön määräämisvaltaa koskeva sääntely olisi tarpeen erityisesti sähköisen äänestyksen käyttöönoton alkuvaiheissa, jotta voitaisiin varmistua siitä, että äänestäjien vaalisalaisuus turvataan. Jos nimittäin helsinkiläinen äänestäjä äänestäisi sähköisesti Karkkilassa ja olisi ainoa sähköisesti äänestänyt helsinkiläinen, vaalisalaisuus vaarantuisi hänen kohdaltaan, koska hänen sähköistä ääntään ei voitaisi käytännössä yhdistää muiden helsinkiläisten äänestyslippuihin. Aikanaan, kun sähköinen äänestys olisi yleistynyt ja sen menettelyt vakiintuneet, ministeriön

määräysvallasta voitaisiin mahdollisesti luopua.

Edellä tarkoitettu oikeusministeriön määräys annettaisiin ministeriön asetuksena ja julkaistaisiin normaaliin tapaan Suomen Säädoskokoelmassa.

Kehityshankkeen alkuvaiheessa sähköisen äänestämisen mahdollisuus ei koskisi ulkomaan yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja. Sen jälkeen, kun sähköisestä äänestyksestä olisi kotimaassa saatu riittävästi kokemuksia, sen käyttö voitaisiin laajentaa myös Suomen edustustoihin ja niiden toimipisteisiin. Edustustossakin voisivat kuitenkin äänestää sähköisesti vain oikeusministeriön määräämiin kuntiin kuuluvat äänioikeutetut.

Käytännön syistä sähköinen äänestys ei hankkeen alkuvaiheissa olisi mahdollista myöskään erityisissä ennakkoäänestyspaikoissa eli laitoksissa ja suomalaisissa laivoissa eikä kotiaänestyksessä. Myöhemmässä vaiheessa nämäkin äänestykset voitaisiin kuitenkin tarvittaessa sähköistää, minkä vuoksi pykälän 3 momentiksi otettaisiin säännös, jonka mukaan oikeusministeriö määräisi ne kunnat, joissa laitos- ja kotiaänestys voitaisiin toimittaa sähköisesti 2 momentissa tarkoitettujen äänioikeutettujen osalta. Oikeusministeriö määräisi vastaavasti myös suomalaisista laivoista ne, joissa ennakkoäänestys voitaisiin toimittaa sähköisesti.

Tätä hallituksen esitystä annettaessa sähköisen äänestysjärjestelmän kehittäminen on vielä kesken. Tarkoitus on, että järjestelmä kuitenkin valmistuisi siten, että sitä käytettäisiin ensimmäisen kerran jossakin kunnassa tai joissakin kunnissa vuoden 2007 eduskuntavaaleissa. Mikäli kehitystyö ei kuitenkaan etenisi suunnitellusti, sähköisen äänestämisen käyttöönotto siirtyisi eteenpäin. Nyt käsillä oleva esitys onkin rakennettu siten, että sähköinen äänestys otettaisiin käyttöön vasta silloin kun oikeusministeriö antaa edellä mainitun määräyksen. Jos ministeriö ei antaisi mi-

tään määräystä, sähköistä äänestystä ei käytettäisi.

Kussakin äänestyspaikassa ja ennakkoäänestyspaikassa, jossa sähköinen äänestys olisi mahdollista, kyseisen kunnan äänestäjä voisi valita kahdesta äänestystavasta. Hän voisi äänestää joko perinteiseen tapaan äänestyslipulla tai sähköisesti. On siis huomattava, että sähköinen äänestys olisi äänestäjälle vain mahdollisuus. Pakollista se ei olisi. Käytännössä vaalivirkailija tiedustelisi äänestäjältä, kummalla tavalla hän haluaa äänestää.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin siitä, että kunnan keskusvaalilautakunnan tulisi tiedottaa äänestys- ja ennakkoäänestyspaikkoja koskeissa virallisissa kuulutuksissaan siitä, missä äänestys- ja ennakkoäänestyspaikoissa kunnan äänioikeutetuilla on mahdollisuus äänestää sähköisesti. Edellä yleisperusteluissa on mainittu, miten sähköisestä äänestämisestä on muutoin tarkoitus tiedottaa.

83 b §. *Menettely äänestettäessä sähköisesti.* Äänestäjä ilmoittautuisi ennakkoäänestyspaikassa vaalitoimitsijalle ja vaalipäivän äänestyspaikassa vaalilautakunnalle. Äänestäjä olisi nykyiseen tapaan velvollinen esittämään selvityksen henkilöllisyydestään vaalivirkailijalle. Tämän jälkeen vaalitoimitsija tiedustelisi äänestäjältä, haluaako hän äänestää sähköisesti vai äänestyslipulla. Jos äänestäjä haluaisi äänestää äänestyslipulla, vaalitoimitsija antaisi hänelle äänestyslipun ja ohjaisi hänet äänestyskoppiin, minkä jälkeen äänestystoimitus jatkuisi kuten nykyisinkin.

Jos äänestäjä haluaisi äänestää sähköisesti, vaalivirkailija hakisi esimerkiksi äänestäjän henkilötunnuksen tai äänestäjän esittämän henkilökortin (esimerkiksi nykymuotoisen ajokortin tai sähköisen henkilökortin) avulla äänioikeusrekisteristä näyttöpäätteelleen äänestäjän tiedot ja tekisi rekisteriin merkinnän siitä, että kyseisen äänestäjän äänioikeus on valmis käytettäväksi sähköisesti. Tämän jälkeen vaalivirkailija ohjaisi äänestäjän sellaiseen äänestyskoppiin, jossa voi äänestää säh-

köisesti. Sillä, että vaalivirkailija vapauttaisi rekisteristä vain tämän äänestäjän äänioikeuden käytettäväksi estettäisiin se, että äänestäjä koppiin päästyään äänestäisi siellä useita kertoja haltuunsa saamallaan toisten henkilöiden henkilökorteilla tai henkilötunnuksilla.

Äänestyskopissa äänestäjä tunnistautuisi järjestelmään oikeusministeriön määräämällä tavalla. Tunnistautumismenettelyä on tarkoitus täsmentää äänestysjärjestelmän määrittelyssä ja pilotoinnissa. Tavoitteena on kuitenkin yhtäältä varma ja toisaalta äänestäjän kannalta nopea, vaivaton ja helppo menettely. Äänestäjä voisi esimerkiksi syöttää näyttörudulle henkilötunnuksensa tai laittaa kortinlukijaan henkilökorttinsa. Kolmantena vaihtoehtona voisi olla menettely, jossa vaalitoimitsija, tunnistettuaan äänestäjän ja hakessaan hänen tietojaan äänioikeusrekisteristä, lataa samalla kertakäyttöiseen muovikorttiin äänestäjän tiedot ja antaa kortin äänestäjälle ennen kuin tämä menee koppiin. Kopissa äänestäjä laittaisi kortinlukijaan tämän kortin. Koska vaalivirkailija tarkastaa äänestäjän henkilöllisyyden henkilökortista, ajokortista, passista tai muusta vastaavasta virallisesta henkilöllisyystodistuksesta, äänestyskopissa ei olisi enää tarpeen todentaa äänestäjän henkilöllisyyttä varmennetusti, esimerkiksi laatuvarmenteen avulla.

Kun äänestysjärjestelmä on tunnistanut äänestäjän, se antaa hänen äänestää vain oikeita ehdokkaita eli eduskuntavaaleissa vain äänestäjän oman vaalipiirin ehdokkaita ja kunnallisvaaleissa vain äänestäjän oman kunnan ehdokkaita. Äänestyksen jälkeen äänestäjä palauttaisi kertakäyttöisen muovikortin takaisin vaalitoimitsijalle, joka tyhjentäisi kortilta äänestämässä käyneen äänestäjän tiedot ja lataisi siihen sitten seuraavien äänestäjien tietoa. Äänestyksen aikana korttiin ei latautuisi tietoa siitä, ketä ehdokasta äänestäjä äänesti.

Äänestyskopin, jossa voi äänestää sähköisesti, tulisi olla sellainen, että äänestäjän vaalisalaisuus voidaan turvata. Siinä tulisi olla

riittävät suojat, jotta äänestäjä voi tehdä äänestysmerkinnän muiden katseilta suojassa. Toisaalta äänestyskoppiin tulisi voida sijoittaa näyttöpääte ja näppäimistö sekä mahdollisesti hiiri. Käytännössä äänestyskoppi olisi-kin kuten tavanomainen työasema, jonka ympärillä olisi riittävä suojaus. Koppi voitaisiin rakentaa joko sellaiseksi, jossa äänestäjä tekee äänestysmerkinnän seisaaltaan tai sellaiseksi, jossa hän tekee sen istuen tuolilla. Koska sähköisen äänestysmerkinnän tekeminen kestäisi vain lyhyen ajan, olisi luontevaa, että suurin osa rakennettavista äänestyskoppeista olisi sellaisia, joissa äänestysmerkintä tehdään seisaaltaan. Vammaisten ja apuvälineitä käyttävien tarpeet tulisi myös ottaa äänestys- ja ennakkoäänestyspaikalla huomioon.

Äänestysjärjestelmässä ensimmäisenä äänestäjälle näkyvässä näytössä olisi teksti, jossa mainittaisiin kulloistenkin vaalien nimi, esimerkiksi ”Eduskuntavaalit 2007” ja ohje kirjautumisesta äänestysjärjestelmään.

Äänestäjän itsensä äänestyskopissa suoritama tunnistautuminen olisi tarpeen siksi, että äänestäjä voisi mennä äänestämään mihin tahansa äänestyskoppiin. Käytännössähän saattaisi syntyä tilanteita, joissa vaalitoimitsija vapauttaisi peräkkäin kolmen ennakkoäänestäjän (A, B ja C, jotka kaikki kuuluisivat eduskuntavaaleissa eri vaalipiireihin) äänioikeuden käytettäväksi. Jos nämä menisivät äänestyskoppeihin samanaikaisesti, järjestelmä ei tietäisi, kuka kolmesta äänestäjästä äänestäisi missäkin kopissa. Jos esimerkiksi B ehtisi ensimmäisenä äänestyskoppiin ja kirjoittaisi ruudulle ehdokkaansa numeron, esimerkiksi 22, järjestelmä ei tietäisi, minkä vaalipiirin (A, B vai C) ehdokkaasta nro 22 on kyse.

Seuraavaksi näytölle tulisi täyttökohta, jonka otsikkona olisi ”Kirjoita tähän ehdokkaasi numero” sekä sen alla valintapalkki, jonka otsikkona olisi ”Tai etsi ehdokkaasi tästä”. Äänestäjä voisi katsoa ehdokkaan

numeron muun muassa äänestyskopissa olevasta ehdokaslistojen yhdistelmästä. Jos äänestäjä merkitsisi täyttökohtaan ehdokkaansa numeron, näytölle tulisivat seuraavaksi kyseisen ehdokkaan ehdokaslistojen yhdistelmässä olevat tiedot ja valintapalkki ”Vahvista valintasi”. Jos äänestäjä haluaisi etsiä ehdokkaansa, näytölle tulisi ensin luettelo ehdokkaita asettaneista puolueista ja valitsijayhdistyksistä samassa järjestyksessä kuin ne esiintyvät ehdokaslistojen yhdistelmässä. Jokaisen puolueen, vaaliliiton, yhteislistan ja yhteislistaan kuulumattoman valitsijayhdistyksen kohdalla olisi valintapalkki, jonka otsikkona olisi ”Valitse puolue tai yhteislista (ehdokasasettaja)”. Kun äänestäjä olisi valinnut esimerkiksi puolueen, tulisivat näytölle kyseisen puolueen ehdokkaat ehdokaslistojen yhdistelmän mukaisessa järjestyksessä. Jos puolue olisi vaaliliitossa toisen puolueen tai toisten puolueiden kanssa tai jos valitsijayhdistys kuuluisi yhteislistaan, näytölle tulisi maininta tästä. Seuraavaksi äänestäjä valitsisi haluamansa ehdokkaan, jolloin näytölle tulisivat kyseisen ehdokkaan tiedot ja valintapalkki ”Vahvista valintasi”.

Seuraavaksi äänestäjä vahvistaisi valintansa, jolloin näytölle tulisi esimerkiksi teksti ”Olet äänestänyt, kiitos!”. Jos äänestäjä ei haluaisi vahvistaa valintaansa, hän voisi palata tekemään uutta valintaa edellä kuvatun mukaisesti. Sen jälkeen, kun äänestäjä olisi äänestänyt, näyttö palautuisi alkutilaan seuraavaa äänestäjää varten.

Äänestäjä voisi äänestää sähköisesti vain niitä ehdokkaita, joita hänellä on oikeus äänestää, toisin sanoen eduskuntavaaleissa vain oman vaalipiirin ehdokasta ja kunnallisvaaleissa vain oman kunnan ehdokasta. Äänestäjä ei myöskään voisi äänestää tyhjää tai äänestää vahingossa tai tahallaan siten, että äänestys olisi mitätön. Kaikki sähköisesti annetut äänet olisivat siten hyväksytyjä ääniä, mitättömiä ääniä ei voisi lainkaan antaa.

Samalla kun äänestäjä vahvistaisi valintansa, vaalitietojärjestelmän äänioikeusrekisteriin kirjautuisi merkintä siitä, että äänestäjä on käyttänyt äänioikeutensa. Näin varmistettaisiin se, että äänestäjä äänestää vain kerran. Tästä säädettäisiin 83 c §:n 1 momentissa.

Jos äänestäjä poistuisi äänestyskopista ennen kuin on vahvistanut valintansa, näytölle jäisivät esille haetun ehdokkaan tiedot. Nykyjärjestelmässä vastaava tilanne syntyisi siten, että äänestäjä jättää täytetyn äänestyslipun äänestyskoppiin ja poistuu äänestys- tai ennakoäänestyspaikasta. Tällaista tilannetta on kuitenkin tarkoitus pyrkiä estämään tiedotuksella ja koulutuksella. Järjestelmä tyhjäisi näytön ja palauttaisi sen ensimmäiselle näytölle automaattisesti tietyn lyhyen viiveajan jälkeen, jos järjestelmällä ei ole tehty mitään viiveajan puitteissa. Lisäksi vaalivirkailijalla olisi mahdollisuus palauttaa näkyviin ensimmäinen näyttö.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että oikeusministeriö voisi tarvittaessa määrätä, että äänestäjän ei tarvitse tunnistautua äänestyskopissa, vaan äänestystoimittus alkaisi siitä, että hän merkitsee näyttöruudulle ehdokkaansa numeron. Tämä sääntely antaisi oikeusministeriölle erityisesti järjestelmän käytön alkuvaiheissa ja ensimmäisissä piloteissa mahdollisuuden toteuttaa eri vaihtoehtoja tarpeellisten kokemusten hankkimiseksi. Tässä tapauksessa tulisi kuitenkin tarkasti huolehtia siitä, että kun vaalitoimitsija olisi vapauttanut äänestäjän äänenkäytön, äänestäjä voisi mennä vain tiettyyn äänestyskoppiin, jossa käytettävä järjestelmä toisi esille nimenomaan kyseisen äänestäjän oman vaalipiirin ehdokkaat.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin äänestäjän avustamisesta sähköisessä äänestyksessä. Avustamista koskeva sääntely olisi samanlainen kuin manuaaliäänestyksessäkin eli että ennakoäänestyksessä vaalitoimitsijan ja vaalipäivän äänestyksessä vaaliavustajan olisi pyynnöstä avustettava äänestäjää. Lisäksi

henkilö, jonka kyky tehdä äänestysmerkintä on oleellisesti heikentynyt, saisi käyttää apuna itse valitsemaansa avustajaa. Avustaja ei saisi olla vaaleissa ehdokkaana oleva henkilö. On syytä huomauttaa, että sääntelyn tarkoitus on se, että jos henkilö ei tarvitse avustajaa manuaalisessa äänestyksessä, hän ei lähtökohtaisesti tarvitse avustajaa myöskään sähköisessä äänestyksessä. Avustajan käyttämisen syy ei siis saisi olla esimerkiksi se, että äänestäjä ei ole tottunut käyttämään tietokoneita. Tällaisen äänestäjän tulisi äänestää lähtökohtaisesti äänestyslipulla.

83 c §. *Äänioikeuden käytön ja sähköisen äänen kirjautuminen.* Sen jälkeen, kun äänestäjä olisi vahvistanut valintansa, äänioikeusrekisteriin kirjautuisi automaattisesti merkintä siitä, milloin ja missä äänestys- tai ennakoäänestyspaikassa hän on käyttänyt äänioikeutensa. Rekisteriin tulisivat äänestys- tai ennakoäänestyspaikan nimi ja äänestämisen kellonaika minuutin tarkkuudella.

Samalla kun äänestäjän äänenkäyttö kirjautuisi äänioikeusrekisteriin, hänen antamansa ääni (ketä ehdokasta hän on äänestänyt) kirjautuisi automaattisesti oikeusministerin sähköiseen vaaliurnaan. On huomattava, että vaaliurnaan ei kirjautuisi tietoa siitä, kuka äänestäjä minkin äänen on antanut. Urnaan ei varastoituisi myöskään tietoa siitä, milloin ja missä äänestys- tai ennakoäänestyspaikassa yksittäinen ääni on annettu. Sähköisesti annettu ääni ja kaikki tiedot sen antajasta, antopaikasta ja antoajasta erotettaisiin järjestelmässä heti kun äänestäjä olisi vahvistanut valintansa. Vaaliurnasta voitaisiinkin selvittää vain vaalitulos, mutta ei sitä, kuka on äänestänyt.

Sähköinen vaaliurna, kuten muutkin vaalitietojärjestelmän osat, toimisi fyysisesti oikeusministeriön kanssa sopimussuhteessa olevan tietotekniikkatoimittajan atk-laitteilla toimittajan jossain toimipisteessä. Kultakin äänestys- ja ennakoäänestyspaikalta olisi tietoliikenneyhteys urnaan.

Oikeusministeriö voisi tarvittaessa tulostaa sähköisestä vaaliurnasta paperille varmuustulosteita, joissa urnassa olevat äänet (vaalitulos) ryhmiteltäisiin joko äänestysalueittain, kunnittain, tai vaalipiireittäin. Kyseessä olisi nimensä mukaisesti varmuustuloste, jolla ei tehtäisi mitään, jos äänestysjärjestelmä toimisi normaaliin tapaan. Ministeriö ei edes ottaisi tulosteita, jos selkeää tarvetta niiden käyttämiseen ei ilmenisi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yleisesti siitä, että sähköisten äänien kirjautumisessa sähköiseen vaaliurnaan, äänen säilyttämisessä urnassa ja varmuustulosteiden ottamisessa ja säilyttämisessä olisi huolehdittava siitä, että vaalisalaisuus säilyy aukottomana. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että äänet siirtyisivät sähköiseen vaaliurnaan salattuina (kryptattuina), äänestysjärjestelmä olisi täydellisesti suojattu tietomurroilta, urnassa olevat tiedot eivät voisi hävitä eikä niitä voitaisi muuttaa ja, jos varmuustulosteita otettaisiin, niissä olevia ääniä ei tulostettaisi vähemmässä kuin 50 äänen erässä eli jos äänestysalueessa olisi annettu vähemmän kuin 50 ääntä, tulosteet otettaisiin ainoastaan kunnatasoisina.

Ennen ennakkoäänestyksen alkamista oikeusministeriö hyväksyisi sähköisen vaaliurnan otettavaksi käyttöön. Käytännössä ministeriö varmistaisi samalla myös, että urna on tyhjä. Vahvistuksen jälkeen urna ottaisi automaattisesti itsestään varmuusko-pioita erikseen määritellyin väliajoin.

Äänestyksen aikana oikeusministeriöllä tai sen valtuuttamalla tietotekniikkahenkilöstöllä olisi mahdollisuus valvoa sähköisen vaaliurnan toimintaa ja suorittaa korjaus- tai vastaavia toimia, mikäli sellaisia tarvittaisiin. On kuitenkin huomattava, että kyseiset henkilöt eivät voisi saada selville sitä, keille ehdokkaille annettuja ääniä urnassa on. He eivät myöskään voisi poistaa, lisätä tai muuttaa urnassa olevia ääniä.

Sen jälkeen kun äänen tarkastuslaskenta olisi suoritettu ja vaalien tulos vahvistettu, oikeusministeriö siirtäisi sähköisen vaaliurnan tiedot sähköiselle tallennusvälineelle ja säilyttäisi tallennusvälinettä saman ajan kuin äänestyslippujakin säilytetään eli yhden vaalikauden. Sama koskisi varmuustulosteita, jos niitä on otettu.

83 d §. *Sähköisen äänestämisen muut menettelyt.* Pykälä olisi yleissäännös siitä, että muilta osin kuin mitä 83 a – 83 c §:ssä säädetään, sähköisessä äänestyksessä noudatettaisiin samoja menettelyjä kuin manuaalisessa äänestyksessä. Ennakkoäänestyspaikassa tapahtuvassa sähköisessä äänestyksessä sovellettaisiin siten vaalilain 46-49 §:ää, 54-56 §:ää, 57 §:n 3 momenttia, 58 §:n 1 ja 3 momenttia ja 66 §:ää. Sähköisessä vaalipäivän äänestyksessä sovellettaisiin vastaavasti vaalilain 67-70 §:ää, 72-73 §:ää, 76 §:n 1 momenttia, 79-80 §:ää ja 83 §:ää.

Vaalilain 61 §:ssä säädetään muun muassa, että 54 §:ssä tarkoitettu kotiaänestyksessä läsnä oleva henkilö merkitsee nimikirjoituksensa kotiaänestyksen lähetekirjeeseen osoitukseen asiakirjat myöhemmin tarkastavalle keskusvaalilautakunnalle olleensa läsnä äänestyksessä. Sähköisesti toimitettavassa kotiaänestyksessä ei kuitenkaan synny lähetekirjettä, joka tarkastettaisiin keskusvaalilautakunnassa. Tästä syystä läsnä olevan henkilön nimikirjoitus tulisikin ottaa jollekin muulle asiakirjalle, kuten esimerkiksi 55 §:n 1 momentissa tarkoitettulle (kotiaänestys)lomakkeelle.

86 a §. *Sähköisten äänten laskenta.* Sähköisessä vaaliurnassa olevien äänten laskennasta huolehtisi keskitetysti oikeusministeriö. Koska sähköiset äänet kuitenkin erityisesti kehityshankkeen alkuvaiheessa muodostavat vain osan vaaleissa annetuista äänistä, esityksessä lähdetään siitä, että vaalien tuloksen vahvistaminen olisi edelleen kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnan vastuulla ja muissa vaaleissa vaalipiirilauta-

kunnan vastuulla. Nämä toimielimet myös laskevat äänestyslipuilla annetun vaalituloksen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että oikeusministeriö ilmoittaisi kullekin kunnan keskusvaalilautakunnalle ja muissa kuin kunnallisvaaleissa lisäksi kullekin vaalipiirilautakunnalle sähköisten ennakkoäänien lukumäärät äänestysalueittain viimeistään vaalipäivää edeltävänä perjantaina kello 19, jolloin keskusvaalilautakunta pitää kokouksen ja tarkastaa ennakkoäänestyksessä annetut vaalikuoret. Keskusvaalilautakunta liittäisi hyväksyttyjen vaalikuorten lukumäärään sähköisten ennakkoäänien lukumäärän, jolloin kaikkien laskentaan menevien ennakkoäänien määrä olisi selvillä. Sähköisten vaalipäivän äänen lukumäärät oikeusministeriö ilmoittaisi vastaavasti keskusvaalilautakunnille ja vaalipiirilautakunnille heti kun vaalipäivän äänestys olisi päättynyt vaalipäivänä kello 20.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että oikeusministeriö huolehtisi kaikkien sähköisten änten laskennasta keskitetysti ja ilmoittaisi kunnallisvaaleissa keskusvaalilautakunnille ja muissa vaaleissa vaalipiirilautakunnille sähköisten änten mukaiset tulokset. Keskusvaalilautakunta tai vaalipiirilautakunta yhdistäisi sitten sähköisten änten tuloksen ja äänestyslippujen perusteella itse laskemansa tuloksen ja vahvistaisi näin syntyvän kokonaisvaalituloksen.

Sähköinen vaaliurna laskisi urnassa olevien sähköisten änten mukaisen vaalituloksen heti kun oikeusministeriö antaisi järjestelmälle laskentakomennon. Kun laskentakomento annettaisiin, järjestelmä poistaisi urnassa olevilta ääniltä edellä tarkoitetun salauksen eli kryptauksen ja äänet voitaisiin laskea. Jos ääniä ei jostain syystä voitaisi laskea sähköisesti, laskenta suoritettaisiin käyttäen varmuustulosteita.

Vaalilain 184 §:n mukaisesti muun muassa ääntenlaskennassa läsnä olemaan oikeutetut

vaaliasiamiehet voisivat seurata sähköisten änten laskentaa keskitetystä vaaliurnasta oikeusministeriön tarkemmin määrittämällä tavalla. Käytännössä laskennassa ei olisi paljoakaan nähtävää, koska sähköiset äänet saataneen laskettua hitaimmillaankin parissa minuutissa. Ainoastaan silloin, jos äänet jouduttaisiin laskemaan varmuustulosteista, laskenta voisi kestää pitempään.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että sähköisten ennakkoäänien laskenta voitaisiin aloittaa aikaisintaan vaalipäivän iltana kello 19 eli tuntia ennen kuin vaalihuoneistot sulkeutuvat. Äänestyslipuilla annettuja ennakkoääniä voitaisiin alkaa laskea jo kello 15 tai erityisestä syystä aikaisintaan kello 12. Ennakkoäänien, olisivatpa ne äänestyslipuilla tai sähköisesti annettuja, tuloksia ei kuitenkaan julkistettaisi ennen kuin vasta kello 20, jolloin vaalitoimitus olisi päättynyt.

Vaalisalaisuuden turvaamiseksi ehdotetaan 5 momentissa säädettäväksi, että jos äänestysalueella olisi annettu vähemmän kuin 50 sähköistä ennakkoääntä tai vähemmän kuin 50 sähköistä vaalipäivän ääntä, äänestysalueen sähköiset ennakkoäänet ja sähköiset vaalipäivän äänet laskettaisiin yhdessä. Jos äänestysalueella olisi annettu sähköisiä ääniä yhteensä vähemmän kuin 50, ne laskettaisiin yhdessä jonkun toisen äänestysalueen tai joidenkin toisten äänestysalueiden sähköisten änten kanssa. Tämä sääntely vastaisi voimassa olevan vaalilain 82 §:n mukaista, äänestyslippujen laskentaa pienissä äänestysalueissa koskevaa sääntelyä. Yhdessä lasketavassa äänierässä tulisi siis olla vähintään 50 sähköistä ääntä. Järjestelmä rakennettaisiin niin, että se tekisi yhdistämiset automaattisesti. Jos äänestysalue jouduttaisiin yhdistämään toiseen sähköisten änten vähäisen määrän takia, järjestelmä hakisi automaattisesti yhdistettävän äänestysalueen.

2. T a r k e m m a t m ä ä r ä y k s e t

Oikeusministeriö antaisi vaalilain 195 §:n mukaisesti tarkemmat määräykset ja ohjeet sähköisestä äänestämisestä. Kun tietotekninen kehitys on nopeaa, lakiin ei ole syytä kirjata kovinkaan yksityiskohtaisia teknisiä säännöksiä.

3. V o i m a a n t u l o

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2006.

4. S u h d e p e r u s t u s l a k i i n j a s ä ä t ä m i s j ä r j e s t y s

Esityksen tarkoituksena on lisätä äänioikeutettujen mahdollisuuksia käyttää äänioikeuttaan. Jokaisella äänestäjällä olisi kuitenkin aina mahdollisuus valita, äänestääkö hän sähköisesti vai äänestyslipulla.

Kun kysymyksessä olisi ainakin aluksi säh-

köisen äänestämisen kokeilu vain niissä kunnissa, jotka oikeusministeriö määrää otettaviksi kokeilun piiriin, kaikilla äänioikeutetuilla ei olisi yhtäläistä mahdollisuutta osallistua kokeiluun ja äänestää sähköisesti. Kaikilla äänioikeutetuilla olisi kuitenkin yhtäläinen oikeus äänestää. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännöstä on pääteltävissä, että tämänkaltainen kokeilulainsäädäntö, jolla pyritään äänioikeutettujen äänestämismahdollisuuksien parantamiseen, perustuu perustuslain kannalta hyväksyttäviin päämääriin.

Edellä lausuttuun viitaten hallitus katsoo, että esitys ei ole ongelmallinen perustuslain 6, 14 tai 25 §:n kannalta.

Lakiehdotus voidaan näin ollen hallituksen käsityksen mukaan käsitellä tavallisessa sääntämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

vaalilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 2 päivänä lokakuuta 1998 annetun vaalilain (714/1998) 29 §:n 1 momentti, 79 §:n 1 momentin 4 kohta, sekä
lisätään lakiin uusi 45 a §, uusi 66 a §, uusi 86 a § sekä uusi 6 a luku seuraavasti:

29 §

Äänioikeusrekisterin käyttö

Äänioikeusrekisteriin merkitään sen mukaan kuin 5, 6 ja 6 a luvussa säädetään, milloin ja missä äänioikeutettu on käyttänyt äänioikeutensa. Merkinnän voi tehdä kotimaassa olevan yleisen ennakkoäänestyspaikan vaalitoimitsija, vaalitoimikunnan puheenjohtaja, vaalilautakunta, kunnan keskusvaalilautakunta tai sen pyynnöstä maistraatti taikka sähköisessä äänestyksessä äänioikeutettu itse. Jos merkintä havaitaan virheelliseksi, sen voi korjata vain kunnan keskusvaalilautakunta tai sen pyynnöstä maistraatti.

5 luku

Ennakkoäänestys

45 a §

Ennakkoäänestyksen toimittaminen

Ennakkoäänestys toimitetaan joko tässä luvussa säädetyin tavoin tai sähköisenä äänestyksenä 6 a luvussa säädetyin tavoin.

6 luku

Vaalipäivän äänestys

66 a §

Vaalipäivän äänestyksen toimittaminen

Vaalipäivän äänestys toimitetaan joko tässä luvussa säädetyin tavoin tai sähköisenä äänestyksenä 6 a luvussa säädetyin tavoin.

79 §

Vaalipöytäkirja

Vaalilautakunnan on määrättävä yksi jäsenistään pitämään *vaalipöytäkirjaa*, johon merkitään:

4) äänestyslipulla äänestäneiden lukumäärä, sähköisesti äänestäneiden lukumäärä sekä äänestäneiden lukumäärä yhteensä;

6 a luku

Sähköinen äänestys

83 a §

Äänestäminen sähköisesti

Sähköistä äänestämistä varten ennakkoäänestyspaikassa tai vaalipäivän äänestyspaikassa tulee olla käytettävissä äänioikeusrekisteri ja *sähköinen äänestysjärjestelmä* sekä niiden käyttämiseksi tarvittava laitteisto.

Oikeusministeriö määrää hyvissä ajoin ennen ennakkoäänestysajanjakson alkamista ne kunnat, joiden äänioikeutetuilla on mahdollisuus äänestää sähköisesti, sekä yleisistä ennakkoäänestyspaikoista ja vaalipäivän äänestyspaikoista ne, joissa nämä äänioikeutetut voivat äänestää sähköisesti.

Oikeusministeriö määrää myös 2 momentissa tarkoitetuista kunnista ne, joissa ennakkoäänestys laitoksessa ja kotiaänestys voidaan toimittaa sähköisesti, sekä suomalaisista laivoista ne, joissa ennakkoäänestys voidaan toimittaa sähköisesti.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on 49 §:n 1 momentissa ja 67 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa ilmoituksissa tiedotettava, missä yleisessä ennakkoäänestyspaikassa ja vaalipäivän äänestyspaikassa voidaan äänestää sähköisesti.

83 b §

Menettely äänestettäessä sähköisesti

Äänioikeutetun, joka haluaa äänestää sähköisesti, on ilmoitauduttava 83 a §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettussa ennakkoäänestyspaikassa tai vaalipäivän äänestyspaikassa vaalitoimitsijalle, vaalitoimikunnalle tai vaalilautakunnalle. Äänestäjä on velvol-

linen esittämään selvityksen henkilöllisyydestään.

Vaalitoimitsija, vaalitoimikunnan jäsen tai vaalilautakunnan jäsen hakee äänioikeusrekisteristä äänestäjän tiedot ja hyväksyy äänioikeuden käytettäväksi sähköisesti.

Äänestäjä äänestää sähköisen äänestysjärjestelmän avulla äänestyskopissa tai muutoin vaalisalaisuuden turvaavalla tavalla seuraavasti:

1) tunnistautuu järjestelmään oikeusministeriön määräämällä tavalla;

2) valitsee presidentinvaalissa ehdokkaan ja muissa vaaleissa ehdokaslistan ja sen jälkeen ehdokkaan taikka vain merkitsee näyttöruudulle ehdokkaan numeron; ja

3) vahvistaa valintansa.

Oikeusministeriö voi tarvittaessa määrätä, että äänestys tapahtuu soveltaen vain 3 momentin 2 ja 3 kohtaa.

Äänestäjän avustamisesta sähköisessä äänestyksessä on soveltuvin osin voimassa, mitä 58 §:n 3 momentissa ja 73 §:ssä säädetään.

83 c §

Äänioikeuden käytön ja sähköisen äänen kirjautuminen

Sen jälkeen, kun äänestäjä on vahvistanut valintansa, äänioikeusrekisteriin kirjautuu merkintä siitä, milloin ja missä hän on käyttänyt äänioikeutensa. Samalla äänestäjän antama ääni kirjautuu oikeusministeriön *sähköiseen vaaliuurna*an.

Oikeusministeriö voi tarvittaessa tulostaa sähköisestä vaaliuurnasta äänet paperille äänestysalueittain, kunnittain tai vaalipiireittäin (*varmuustulosteet*). Tulostus tapahtuu keskitetysti sähköiseen vaaliuurnaan liitetystä kirjoittimesta.

Sähköisesti annetun äänen kirjautumisesta sähköiseen vaaliuurnaan ja sen säilyttämisestä siellä sekä varmuustulosteiden ot-

tamisesta on huolehdittava siten, että vaalisalaisuus säilyy.

Ennen ennakkoäänestyksen alkamista oikeusministeriö hyväksyy sähköisen vaaliuurnan otettavaksi käyttöön.

Vaalien tuloksen vahvistamisen jälkeen sähköinen vaaliuurna ja varmuustulosteet säilytetään samalla tavalla kuin äänestysliput.

83 d §

Muut menettelyt sähköisessä äänestyksessä

Sen lisäksi, mitä tässä luvussa säädetään, noudatetaan ennakkoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen toimittamisessa sähköisesti soveltuvien osin, mitä 5 ja 6 luvuissa säädetään.

86 a §

Sähköisten äänten laskenta

Oikeusministeriö ilmoittaa kunkin kunnan keskusvaalilautakunnalle ja muissa kuin kunnallisvaaleissa lisäksi kullekin vaalipiirilautakunnalle kunnan äänioikeutettujen sähköisesti antamien ennakkoäänien lukumäärät äänestysalueittain viimeistään vaalipäivää edeltävänä perjantaina kello 19 ja vaalipäivänä annettujen sähköisten äänten lukumäärät äänestysalueittain vaalipäivänä heti kello 20 jälkeen.

Oikeusministeriö huolehtii sähköisesti annettujen äänten laskennasta äänestysalueittain ja ilmoittaa viimeistään 3. päivänä vaalipäivän jälkeen kello 12 kunnallisvaaleissa kunkin kunnan keskusvaalilautakunnalle ja muissa vaaleissa kullekin vaalipiirilautakunnalle ne äänimäärät, jotka kukin ehdokas sekä puolue, vaaliliitto ja yhteislista ovat saaneet. Kunnan keskusvaalilautakunta tai vaalipiirilautakunta yhdistää sähköisten äänten tuloksen äänestyslippujen perusteella laskettuun tulokseen.

Sähköisesti annetut äänet lasketaan sähköisesti tai, jos se ei ole mahdollista, käyttäen varmuustulosteita. Jäljempänä 184 §:ssä mainituilla henkilöillä on oikeus seurata sähköisten äänten laskentaa oikeusministeriön tarkemmin määrittämällä tavalla.

Sähköisesti annettujen ennakkoäänien laskenta voidaan aloittaa vaalipäivänä aikaisintaan klo 19.

Jos äänestysalueella on annettu vähemmän kuin 50 sähköistä ennakkoääntä tai vähemmän kuin 50 sähköistä vaalipäivän ääntä, sähköiset ennakkoäännet ja sähköiset vaalipäivän äänet on laskettava yhdessä.

Jos äänestysalueella on annettu sähköisiä ääniä yhteensä vähemmän kuin 50, ne on laskettava yhdessä jonkun toisen äänestysalueen tai joidenkin toisten äänestysalueiden sähköisten äänten kanssa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Helsingissä päivänä kuuta 200

Tasavallan Presidentti

Oikeusministeri

Laki

vaalilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 2 päivänä lokakuuta 1998 annetun vaalilain (714/1998) 29 §:n 1 momentti, 79 §:n 1 momentin 4 kohta, sekä
lisätään lakiin uusi 45 a §, uusi 66 a §, uusi 86 a § sekä uusi 6 a luku seuraavasti:

Voimassa oleva laki

29 §

Äänioikeusrekisterin käyttö

Äänioikeusrekisteriin merkitään sen mukaan kuin 5 ja 6 luvussa säädetään, milloin ja missä äänioikeutettu on äänestänyt. Merkinnän voi tehdä kotimaassa olevan yleisen ennakkoäänestyspaikan vaalitoimitsija *tai* vaalitoimikunnan puheenjohtaja *taikka* vaalilautakunta *tai* kunnan keskusvaalilautakunta tai keskusvaalilautakunnan pyynnöstä maistraatti. Jos merkintä havaitaan virheelliseksi, sen voi korjata vain kunnan keskusvaalilautakunta tai sen pyynnöstä maistraatti.

79 §

Vaalilautakunnan on määrättävä yksi jäsenistään pitämään *vaalipöytäkirjaa*, johon merkitään:

4) äänestäneiden lukumäärä;

Ehdotus

29 §

Äänioikeusrekisterin käyttö

Äänioikeusrekisteriin merkitään sen mukaan kuin 5, 6 ja 6 a luvussa säädetään, milloin ja missä äänioikeutettu on käyttänyt äänioikeutensa. Merkinnän voi tehdä kotimaassa olevan yleisen ennakkoäänestyspaikan vaalitoimitsija, vaalitoimikunnan puheenjohtaja, vaalilautakunta, kunnan keskusvaalilautakunta tai sen pyynnöstä maistraatti taikka sähköisessä äänestyksessä äänioikeutettu itse. Jos merkintä havaitaan virheelliseksi, sen voi korjata vain kunnan keskusvaalilautakunta tai sen pyynnöstä maistraatti.

5 luku

Ennakkoäänestys

45 a §

Ennakkoäänestyksen toimittaminen

Ennakkoäänestys toimitetaan joko tässä luvussa säädetyn tavoin tai sähköisenä äänestyksenä 6 a luvussa säädetyn tavoin.

6 luku

Vaalipäivän äänestys

66 a §

Vaalipäivän äänestyksen toimittaminen

Vaalipäivän äänestys toimitetaan joko tässä luvussa säädetyn tavoin tai sähköisenä äänestyksenä 6 a luvussa säädetyn tavoin.

Vaalipöytäkirja

Vaalilautakunnan on määrättävä yksi jäsenistään pitämään *vaalipöytäkirjaa*, johon merkitään:

4) *äänestyslipulla* äänestäneiden lukumäärä, *sähköisesti äänestäneiden lukumäärä sekä äänestäneiden lukumäärä yhteensä*;

6 a luku

Sähköinen äänestys

83 a §

Äänestäminen sähköisesti

Sähköistä äänestämistä varten ennakkoäänestyspaikassa tai vaalipäivän äänestyspaikassa tulee olla käytettävissä äänioikeusrekisteri ja sähköinen äänestysjärjestelmä sekä niiden käyttämiseksi tarvittava laitteisto.

Oikeusministeriö määrää hyvissä ajoin ennen ennakkoäänestysajanjakson alkamista ne kunnat, joiden äänioikeutetuilla on mahdollisuus äänestää sähköisesti, sekä yleisistä ennakkoäänestyspaikoista ja vaalipäivän äänestyspaikoista ne, joissa nämä äänioikeutetut voivat äänestää sähköisesti.

Oikeusministeriö määrää myös 2 momentissa tarkoitetuista kunnista ne, joissa ennakkoäänestys laitoksessa ja kotiaänestys voidaan toimittaa sähköisesti, sekä suomalaisista laivoista ne, joissa ennakkoäänestys voidaan toimittaa sähköisesti.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on 49 §:n 1 momentissa ja 67 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa ilmoituksissa tiedotettava, missä yleisessä ennakkoäänestyspaikassa ja vaalipäivän äänestyspaikassa voidaan äänestää sähköisesti.

83 b §

Menettely äänestettäessä sähköisesti

Äänioikeutetun, joka haluaa äänestää sähköisesti, on ilmoitauduttava 83 a §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettua ennakkoäänestyspaikassa tai vaalipäivän äänestyspaikassa vaalitoimitsijalle, vaalitoimikunnalle tai vaalilautakunnalle. Äänestäjä on velvollinen esittämään selvityksen henkilöllisyydestään.

Vaalitoimitsija, vaalitoimikunnan jäsen tai vaalilautakunnan jäsen hakee äänioikeusrekisteristä äänestäjän tiedot ja hyväksyy äänioikeuden käytettäväksi sähköisesti.

Äänestäjä äänestää sähköisen äänestysjärjestelmän avulla äänestyskopissa tai muutoin vaalisalaisuuden turvaavalla tavalla seuraavasti:

- 1) tunnistautuu järjestelmään oikeusministeriön määräämällä tavalla;*
- 2) valitsee presidentinvaalissa ehdokkaan ja muissa vaaleissa ehdokaslistan ja sen jälkeen ehdokkaan taikka vain merkitsee näyttöruudulle ehdokkaan numeron; ja*
- 3) vahvistaa valintansa.*

Oikeusministeriö voi tarvittaessa määrätä, että äänestys tapahtuu soveltaen vain 3 momentin 2 ja 3 kohtaa.

Äänestäjän avustamisesta sähköisessä äänestyksessä on soveltuvin osin voimassa, mitä 58 §:n 3 momentissa ja 73 §:ssä säädetään.

83 c §

Äänioikeuden käytön ja sähköisen äänen kirjautuminen

Sen jälkeen, kun äänestäjä on vahvistanut valintansa, äänioikeusrekisteriin kirjautuu merkintä siitä, milloin ja missä hän on käyttänyt äänioikeutensa. Samalla äänestäjän antama ääni kirjautuu oikeusministeriön sähköiseen vaaliuurna.

Oikeusministeriö voi tarvittaessa tulostaa sähköisestä vaaliuurnasta äänet paperille äänestysalueittain, kunnittain tai vaalipiireittäin (varmuustulosteet). Tulostus tapahtuu keskitetysti sähköiseen vaaliuurna liitetystä kirjoittimesta.

Sähköisesti annetun äänen kirjautumisesta sähköiseen vaaliuurna ja sen säilyttämisestä siellä sekä varmuustulosteiden ottamisesta on huolehdittava siten, että vaalisalaisuus säilyy.

Ennen ennakoöänestyksen alkamista oikeusministeriö hyväksyy sähköisen vaaliuurnan otettavaksi käyttöön.

Vaalien tuloksen vahvistamisen jälkeen sähköinen vaaliurna ja varmuustulosteet säilytetään samalla tavalla kuin äänestysliput.

83 d §

Muut menettelyt sähköisessä äänestyksessä

Sen lisäksi, mitä tässä luvussa säädetään, noudatetaan ennakoöänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen toimittamisessa sähköisesti soveltuvin osin, mitä 5 ja 6 luvuissa säädetään.

86 a §

Sähköisten äänten laskenta

Oikeusministeriö ilmoittaa kunkin kunnan keskusvaalilautakunnalle ja muissa kuin kunnallisvaaleissa lisäksi kullekin vaalipiirilautakunnalle kunnan äänioikeutettujen sähköisesti an-

tamien ennakkoäänten lukumäärät äänestysalueittain viimeistään vaalipäivää edeltävänä perjantaina kello 19 ja vaalipäivänä annettujen sähköisten äänten lukumäärät äänestysalueittain vaalipäivänä heti kello 20 jälkeen.

Oikeusministeriö huolehtii sähköisesti annettujen äänten laskennasta äänestysalueittain ja ilmoittaa viimeistään 3. päivänä vaalipäivän jälkeen kello 12 kunnallisvaaleissa kunkin kunnan keskusvaalilautakunnalle ja muissa vaaleissa kullekin vaalipiirilautakunnalle ne äänimäärät, jotka kukin ehdokas sekä puolue, vaaliliitto ja yhteislista ovat saaneet. Kunnan keskusvaalilautakunta tai vaalipiirilautakunta yhdistää sähköisten äänten tuloksen äänestyslippujen perusteella laskettuun tulokseen.

Sähköisesti annetut äänet lasketaan sähköisesti tai, jos se ei ole mahdollista, käyttäen varmuustulosteita. Jäljempänä 184 §:ssä mainituilla henkilöillä on oikeus seurata sähköisten äänten laskentaa oikeusministeriön tarkemmin määrittämällä tavalla.

Sähköisesti annettujen ennakkoäänten laskenta voidaan aloittaa vaalipäivänä aikaisintaan klo 19.

Jos äänestysalueella on annettu vähemmän kuin 50 sähköistä ennakkoääntä tai vähemmän kuin 50 sähköistä vaalipäivän ääntä, sähköiset ennakkoäänet ja sähköiset vaalipäivän äänet on laskettava yhdessä. Jos äänestysalueella on annettu sähköisiä ääniä yhteensä vähemmän kuin 50, ne on laskettava yhdessä jonkun toisen äänestysalueen tai joidenkin toisten äänestysalueiden sähköisten äänten kanssa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö asetti 22 päivänä helmikuuta 2005 työryhmän laatimaan luonnosta hallituksen esitykseksi laiksi vaalilain muuttamisesta, joka koskisi sähköisestä äänestämisestä aiheutuvia muutoksia. Toimeksiannon mukaan vaalilain tarkistus on tarkoitus saattaa voimaan niin, että sähköinen äänestys olisi mahdollinen vuoden 2007 eduskuntavaaleissa.

Työryhmään nimettiin lainsäädäntöneuvos Eero J. Aarnio oikeusministeriön lainvalmisteluosastolta (vastuuhenkilöksi), vaalijohtaja Arto Jääskeläinen oikeusministeriön vaalien vastuualueelta, ylitarkastaja Jukka Leino oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksesta ja hallintoneuvos Lauri Tarasti korkeimmasta hallinto-oikeudesta (asiantuntijaksi). Työryhmä kutsuttiin lisäksi 19 päivänä elokuuta 2005 ylitarkastaja Jussi Aaltonen oikeusministeriön vaalien vastuualueelta.

Työryhmän tuli saada työnsä valmiiksi 30 päivään syyskuuta 2005 mennessä.

Työryhmä on kokoontunut kahdeksan kertaa.

Saatuaan työnsä päätökseen työryhmä luovuttaa hallituksen esityksen muotoon laaditun muistionsa kunnioittavasti oikeusministeriölle.

Helsingissä 12 päivänä lokakuuta 2005

Eero J. Aarnio

Arto Jääskeläinen

Jukka Leino

Jussi Aaltonen

Lauri Tarasti